

ՀԱՃՆՈՅ ԲԱՐԲԱՌՈՎ ԲԱՆԱՀԻՒՍԱԿԱՆ ԳՈՂՏՏՐԻԿ ՓՈԻՆՁ ՄԸ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՏԱԳԷՍԵԱՆ
adakessian@haigazian.edu.lb

Ստորեւ հրատարակութեան կուտանք Հաճնոյ բարբառով յօրինուած բանահիւսական փունջ մը: Զայն քաղած ենք հաճնցի Յարութիւն Յովակիմեանի (ծնեալ Տագեսեան) 1950ին ամբողջացուցած եւ «Յիշատակարան» վերնագրած անտիպ յուշագիրքէն¹:

Յիշատակարանի «Ինքնակենսագրութիւն Վասն Նախաբանի» բաժնէն կ'իմանանք որ Յովակիմեան

ծնած է 21 Փետրուար 1885ին, Հաճըն, «նախնական դաստիարակութիւն»ը ստացած է Հաճնոյ Ս. Թորոս Եկեղեցւոյ «ծխական վարժարանին մէջ», ապա շարունակած է հօր Յովակիմի, արհեստը հիւսնութիւն: Ամուսնացած է 1908 Փետրուար 21ին: 1909ին մտած է ՄԴՀՊուսակցութեան շարքերը «ուրիշ 33 ընկերներու հետ», Հաճնոյ մէջ, Մեծն Մուրատի ներկայութեան: 1915ի սկիզբները *«թուրք բռնակալութեան արտակարգ ճնշումներուն տակ անշնչելի դարձած ըլլալով հայաքաղաք Հաճնոյ մթնոլորտը»*, անցած է նախ Միս, ապա Պոզանթի, *«ուր զինուոր արձանագրուած եմ «Տաքեսեան» ազգանունս փոխելով «Յովակիմեանի»*: 3 Յունիս 1915ին սկսած Հաճնոյ բռնի տեղահանութեամբ հեռանալէ ետք Հաճընէն, Զինադադարին, ինք ալ բազմահազար հաճընցիներու կարգին կը վերադառնայ պապենական Հաճըն, ուր տարի մը կը ստանձնէ ոստիկան գորաց *սերժանտի* պաշտօնը: 21 Փետրուար 1920ին կը վիրաւորուի, երբ կ'ընկերակցէր Հաճնոյ հայ առաքելականներու հոգեւոր առաջնորդ Գեորգ Մարաճեան եպիսկոպոսէն (յետագային կաթողիկոս) եւ Հաճնոյ հայ աւետարանականներու Վեր. 3. Խաչատուրեանէն, եւ Շմաւոն Փոսթոյեանէն բաղկացած պատուիրակութեան²: Պատուիրակութիւնը կ'ուղղուէր Միս *«հայաքաղաքի ինքնապաշտպանութիւնը գորացնելու նպատակով ֆրանսական իշխանութիւններէն զինուորական օգնութիւն խնդրելու համար»*: Հաճնոյ ինքնապաշտպանական մարտերուն կորսնցուցած ըլլալով ընտանիքը ան կը վերամուսնանայ 21 Փետրուար 1925ին ու կը հաստատուի Լիբանան, Պէյրութէն շուրջ 60 քմ. արեւելք գտնուող Զահլէ ամառանո-

ցային քաղաքը եւ կը հիմնէ իր «Լիբանան» պանդոկը՝ լիբանահայ ատենի մեծամեծներու հանգստավայրը: Ականատեսներ կը վկայեն թէ Յովակիմեան պանդոկ ժամանող երեց հաճընցիներ կը խօսեցնէր, անոնցմէ քաղելով պապենական Հաճընի մասին տեղեկութիւններ ու տուեալներ: Շատ հաւանաբար, Յովակիմեան անոնցմէ քաղած է նաեւ կցեալ փոնջը բաւաստեղծութիւններուն³:

Յովակիմեան կը մահանայ Զահլէ, 1957ին, ուր եւ կը թաղուի:

Հակառակ մայրաքաղաքէն հեռու իր բնակութեան, Յովակիմեան գործօն մասնակցութիւն կը բերէ լիբանահայ կեանքի կազմակերպման գործին: Իր անունը սերտօրէն կապուած է Պէյրութի Նոր Հաճնոյ Ս. Գէորգ Եկեղեցիի շինութեան համար կատարուած հանգանակութեան աշխատանքներուն, ինչպէս նաեւ Կիլիկիոյ Հայոց Յաթողիկոսութեան Աւթիլիասի Կաթողիկոսարանի Հայոց Ցեղասպանութեան մատուոյն մէջ մէկտեղուած հայ աճիւններու հաւաքման գործին⁴: Յովակիմեանի անունը կապուած է նաեւ որբահաւաքի աշխատանքներուն: Իր ճիգերով է որ հայութեան կը վերադառնան Ճեզիրէի մէջ արաբացած ինը հաճընցիներ⁵, որոնց շարքին Շիւքրի-Էմմանուէլ Քէշիշեան, «Քիւրտ Սարգիս» եւ ուրիշներ⁶:

Այստեղ հրատարակուող փոնջին մէջ յատկանշական են նամանաւանդ «Ղալաշուր Գէնգօնը Բօյը» (կլայագործին կնոջ պարը), եւ «Քօյցղը Այլիվ» (քաղցր արեւ): Առաջինին մէջ կ'արտացոլուի հաճընցիներու տնտեսական դրութեան ընդհանրական մէկ երեսակը՝ պանդիտութիւնը: Արդարեւ Հաճնոյ մէջ եկամտաբեր աշխատանքի սահմանափակութեան պատճառով մեծաթիւ հաճընցիներ կը դիմէին պանդիտութեան՝ իրենց ետին ձգելով ընտանիքը եւ հարազատները: «Քաղցր Արեւ»ը կ'արտացոլէ հաճընցիին քսանամեայ տառապալից կարօտը իր կորուսեալ Հաճընին, որ մասամբ կ'ամոքուի Խորհրդային Հայաստանի մէջ կառուցուող Նոր Հաճընով⁷: Այս գաղափարը առհաւատչեան է թէ՛ սփիւռքահայը Խորհրդային Հայաստանի մէջ կը տեսնէ՝ իր պապենական հողին շարունակութիւնը, կը հրճուէր ու կ'ոգեւորուէր անով ու անոր վերելքով: Յովակիմեան չափածոները գրած բարբառով, արեւմտահայ ուղղագրութեամբ, քան թէ բարբառային հնչաբանութեամբ: Անոնց բարբառային հնչաբանութեամբ մատուցումն ու թարգմանութիւնը կատարած ենք մենք, օգտուելով «Յիշատակարան»ին մէջ տեղ գտած բառացանկէն: Նիւթերուն մեկնաբանութիւն-բացատրութիւնները կը պատկանին Յովակիմեանին:

Մեզի անծանօթ կը մնայ-կը մնան հեղինակ(ներ)ը այս գոհարներուն, սակայն փաստ է որ Հաճըն ալ ունեցած է աշուղներ, որոնցմէ պէյրութաբնակ «յայտնի եւ վաստակաւոր» Յ. Ֆիլեանին մասին կ'իմանանք որ Նոյեմբեր 1945ին Հալէպի մէջ տուած է «աշուղական ցերեկոյթ մը»⁸:

Այլիեվ նենե, հիկկիթ սիյեմ,
Ըիջո մ'ունիմ քե գու պպիյեմ.
Քինե ի գող յես վե վ' ունիմ,
Էյ իմ դեյդիս ինո դեյմոն:

Քիդեմ իյ շող փայի յես թուն,
Ինձի գիմի հազոյ մայթուն
Գու քեստիս թուն թիմին վիյան,
Ըոհնդ ու քոմ ֆորդը չունիս:

Գըյոգ մ'ինգեյ գու խանձե գիս,
Գիւվե ինգեյ կալդե հիկկիս,
Դեյդըս շող է դենիգ դադիգ,
Համրոնք չունի հադիգ հադիգ:

Քադոք մը գո շո դ, շո դ հեռու,
Ջոյ մը չունիմ հեն իշդալու.
Հազոյ վոդք լեռ, չեօլ ու դենիգ,
Ջընոճ քոդքես գու զրգեն գիս:

ՄԱՆԿԱԽԱՂ

Հոփ, հոփ, հոփ, հոփ, թուն վուեվ էս,
Առվրնուն բող ճույեյն էս,
Իսդոգ հացին փրրշոնքն էս,
Գայեսնուն բոյցղը քինին էս:

Նիննա, նիննա, բըթիլոյոյ,
Քիսիենք¹ ունիեն շող խըլոյ,
Առնունք տընիենք գոյոնը,
Սաքիսին բիւլիւզ բաբային
պիյոնը....:

Արեւ նենե, հոգիդ սիրեմ,
Խնդրանք մ'ունիմ քեզի կը բերեմ.
Քեզմէ գատ ես ո՞վ ունիմ,
Որ իմ տարտիս ըլլայ դարման:

Գիտեմ որ շատ բարի ես դուն,
Ինձի նման հազար մարդուն
Կը գթաս դուն բոլորին վրայ,
Լաւն ու գէշը չես տարբերեր:

Կրակ մ'ինկած կը խանձէ գիս,
Յէջ է ինկեր կ'ուտէ հոգիս,
Տարտս շատ է ծովու չափ,
Համրանք չունի հատիկ հատիկ:

Քադաք մը կայ շա՛տ, շա՛տ հեռու,
Ճար մը չունիմ հոն երթալու.
Հազար ոտք լեռ, դաշտ ու ծով,
Ծնած քաղաքէս կը զրկեն գիս:

ՄԱՆԿԱԽԱՂ

Հոփ, հոփ, հոփ, հոփ, դուն ով էս,
Առններուն պաղ ջուրերն էս,
Սպիտակ հացին փշրանքն էս,
Կարասներուն քաղցր գինին էս:

Նիննա, նիննա, պգտիկ վարունգ,
Քիսենք ունին շատ վարունգ,
Առնենք դենք գարունը,
Մարգիսին պիւլիկը՝ հոր բերանը:

¹ Քօստեանները:

Հոյսը բաղչան վոյթ գու քողէ,
Նաղիեյ է շաքեյ գու մաղէ
Շաքեյին թեզեմ հափսա կեփե,
Քելէ, բրդիգ հոյս, շուղ քելէ:

Թաքաւոյին ծին գու խաղո,
Հոյսին սիյղը գու դղղըզո,
Հոյս, փեշըղ վեյ յալլէ քելէ,
Քելէ, բրդիգ բրդիգ քելէ:

Առաւոյուն գանուխ գանուխ,
Հոյսին սիյղըն է բուլանուխ,
Իճճի յաղչան, քաղէ անուխ,
Քելէ, բրդիգ բրդիգ քելէ:

Ժամուն գաքքո էղոյթ մե դուն,
Առնունք իննենք վիյիեվի դուն,
Փըռենք նախշուն քիլիմ խալուն,
Քելէ, բրդիգ հոյս, շուղ քելէ:

Հարսը պարտեզը վարդ կը քաղէ,
Նստեր է շաքար կը մաղէ
Շաքարին փոշիով խափսա կ'եփէ,
Քալէ, պզտիկ հալս, շուտ քալէ:

Թագաւորին ձին կը խաղայ,
Հարսին սիրտը կը դողդողայ,
Հալս, փեշըղ վեյ յալլէ քալէ,
Քալէ, պզտիկ պզտիկ քալէ:

Առաւոտուն կանուխ կանուխ,
Հարսին սիրտն է խռոված
Իշի ը պարտեզը, քաղէ անանուխ,
Քալէ, պզտիկ պզտիկ քալէ:

Եկեղեցին ուղիղ մեր տուն կու գայ,
Առնենք ելլենք վերեւի տուն,
Փռենք նախշուն քիլիմ գորգը,
Քալէ, պզտիկ հալս, շուտ քալէ:

ՄՐԱՄՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՈՒՄ ՄԸ

Գարունէն առաջ աւշար քոչուորներ լեռները կը բարձրանան իրենց հօտերուն հետ, անցնելով Հաճնոյ կիրճէն: Երկու հաճրնցիներ, մէկուն անունը Տատուր, կ'որոշեն այժմը գողնալ քոչուորներէն: Անոնք քաղաքէն դուրս, կիրճին մէկ ամայի անկիւնը կ'ընտրեն իբրեւ գողութեան վայր: Տատուր կը պահուրտի ճամբուն եզերքը, քարի մը ետին, իսկ ընկերը՝ անհոգ, անփոյթ կը նստի ճամբէն դուրս բաց տեղ մը, դիտելու եւ ընկերոջ ուղղութիւն տալու:

Հօտը աւշար հովիւին ամաչնորդութեամբ կը հասնի Տատուրին պահուրտած տեղը: Ճամբեգրի ընկերը կը նկատէ որ անոր գլխանոցը կ'երեւի հեռուէն, ուստի աւշար հովիւին ուշադրութիւնը գրաւելու համար կ'երգէ՝ միաժամանակ զգուշացնելով Տատուրը.

Վայ կանօ՛, Դադոյ եմք, վայ կանօ՛, Վա՛ր գեա, Տատուր եմք, վար գեա՛
Աճը պըրնիէս բըռչօս գունօ,
Ուր պըրնիէս թըռչօս գունօ,
Կեյ թըմօզնուն էիէղ մի՛ մենօ:

Այծը թէ բունէս՝ պոռչտացող կ'ըլլայ
Ուր թէ բունէս՝ թոչկոտող կ'ըլլայ
Գէր դմակներէն էս մի՛ մնար:

ՂԱԼԱՅՋՈՒ ԳԵՆԳՈՆԸ ԲՈՅԸ
(ԿԼԱՅԱԳՈՐԾԻՆ ԿՆՈՋ ՊԱՐԸ)

Ղալայճի Հաճը Հայրապետ գացեր է պանդխտութեան: Ամիսներ անցեր են: Նոր հարսը կը սպասէ իրեն, բայց կլայազործը կ'ուշանայ: Երիտասարդ կիներ չի կրնար իր վիշտը խոստովանիլ ուրիշին, ուստի կ'իջնէ մարան ու կը մօտենայ գինիի կարասին:

- Փայիէ վ գայոս [բարեւ, կարաս],- կ'ըսէ ան:
- Փայիէվ իզի, բըղիզ հո յս [բարիով եկար, պզտիկ հարս],- կ'ըսէ կարասը:
- Կիևի մը դույ, ամմա մ'ասսէ բայմեյիս, բայբաբուս [գինի մը տուր, բայց մի՛ ըսեր գոքանչիս, աներիս],- կը խնդրէ կլայազործին հարսը:
- Չիեմ ասսէ, բըղիկ հոյս, չիեմ ասսէ [չեմ ըսեր, պզտիկ հարս, չեմ ըսեր],- կը խոստանայ կարասը:

Եւ հարսը կը սկսի իր սիրտը բանալ երգելով.

*Դենեյը գ'իկնենմ քայմուն գու մանիմ
Չեղոճ փանիէյ իջոտ գու հանիմ
Թե աս ամսուն ա չը քո նը...*

*Թեռըն գու նիյզիմ
Թեզ իզո՛, Հաջը Հայեաբեդ, թեզ իզո՛....:*

Տանիքը կ'ելլեմ իլիկ¹ կը մանեմ
Չեղոճ բաներ կը հնարեմ
Թե՛ այս ամսուն ալ եթէ չգայ...
դերձան կը ներկեմ
Շուտ եկուր, Հաճի Հայրապետ,
շուտ եկուր...:

*Դենեյը գիկնենմ ցիյեն գու փըռիեմ
Բզեյը գու նըսիյիմ քոյը գու հըրիեմ
Թե աս ամսուն ա չը քո նը...*

*Քիթը գու դըռիեմ...
Թեզ իզո՛, Հաջը Հայեաբեդ, թեզ իզո՛....:*

Տանիքը կ'ելլեմ ցորեն կը փռեմ
Եզերքը կը նստիմ քարը կ'ընտրեմ
Եթէ՛ այս ամսուն ալ չգայ...
քիթը կը տտրեմ
Շուտ եկուր, Հաճի Հայրապետ,
շուտ եկուր...:

Փամբոկ էմ ցանե Գուրնեշենին օվան

*Դահա ծառ չիե տիպե բիլիլիկն եուվան...
Թե աս ամսուն ա չը քոս նը...գուդոմ՝
ըչքիյան...*

Թեզ իզո՛, Հաջը Հայեաբեդ, թեզ իզո՛....:

Բամպակ էմ ցաներ Կիւրնեշենին²
բացաւր
Դեռ ձեռք չէ դպած տիսակիկն բոյնը ...
Եթէ՛ այս ամսուն ալ չգաս ... կու
տամ *ըչքիյան*³...
Շուտ եկուր, Հաճի Հայրապետ,
շուտ եկուր...:

¹ Քայմուն Հաճնոյ բարբառով բառացիօրէն կը նշանակէ՝ «նետուած» եւ քանի որ իլիկը կը *նետեն*, հետեւաբար զայն կոչեր են այդպէս:

² Հաճնոյ մօտակայ գիւղ:

³ Հաւանաբար *իքքիյանի* (իքինճի մայ-երկրորդ մայր) կրճատումն է, որ գոքանչ կը նշանակէ:

ՀԱՐՄԱՅՈՒ ԱՂԶԿԱՆ ՄՕՐ
ԳԱՆԳԱՏԸ

Իմ աչգինիս հիսնէյ ունի,
Մանենց գիւմի պիյոն ունի,
Քիյեզ գիւմի դողոյն ունի,
- Ի՞նչոց դոմ, քիյիս, ինչո՞ց դոմ:

Մեզ թեք ղազի պիյին նիշոն,
Դուն մը ունին շող փեյիշոն,
Բայինբոբն ա փիս բազիյցոն,
- Ի՞նչոց դոմ, քիյիս, ինչո՞ց դոմ:

Դուն մը ունին, ասմո չունին,
Մեզ ֆիստոնցու բասմո չունին,
Վիյոցք բինիեն դիշոն չունին,
- Ի՞նչոց դոմ, քիյիս, ինչո՞ց դոմ:

Բայմայ մ'ունի էջքը քեոյ է,
Էնոյ դեյդը քեշելը գեօր է,
Զեյիցնին ալ դեփու դեօ է,
- Ի՞նչոց դոմ, քիյիս, ինչո՞ց դոմ:

Դուն մը ունին՝ դուռնո չունին,
Հեմամ գուշտոն՝ դուռնո չունին,
Դեբուլ ունին՝ գուռնո չունին,
- Ի՞նչոց դոմ, քիյիս, ինչո՞ց դոմ:

Յիւրլիք ունին՝ դեշեզ՝ չունին,
Օրոֆ ունին՝ ամոն չունին,
Բադչա գաշտոն՝ գեօլիւզ չունին,
- Ի՞նչոց դոմ, քիյիս, ինչո՞ց դոմ:

Դըղան խոս է՝ զըյից չունիմ,
Դիպիւրջիք քելխուս վըյան դեղ
ունին,
Աղայլո իշտալու աչգին չունիմ,
- Չեմ գանո դո, քիյիս, չեմ գանո:

ՀԱՐՄԱՅՈՒ ԱՂԶԿԱՆ ՄՕՐ
ԳԱՆԳԱՏԸ

Իմ աղջիկս հնար ունի,
Մատնոցի պէս բերան ունի,
Կեռասի պէս ոտքեր ունի,
- Ի՞նչպէս տամ, քոյրս, ինչպէ՞ս
տամ:

Մէկ հաստ սագ մը բերին նշանտութի
Տուն մը ունին շատ խեղճ,
Անէր ալ՝ փիս վաճառական,
- Ի՞նչպէս տամ, քոյրս, ինչպէ՞ս
տամ:

Տուն մը ունին, որթատունկ չունին,
Մէկ հագուստցու կտոր չունին,
Լուացք կ'ընեն տաշտ չունին,
- Ի՞նչպէս տամ, քոյրս, ինչպէ՞ս
տամ:

Կեսուր մ'ունի աչքը կոյր է,
Անոր տարտը քաշելը դժուար է,
Խօսքերնին ալ ուղտի աղտ է,
- Ի՞նչպէս տամ, քոյրս, ինչպէ՞ս
տամ:

Տուն մը ունին պատշգամ չունին,
Բադնիք կ'երթան՝ գուռ չունին,
Թմբուկ ունին՝ գուռնա չունին,
- Ի՞նչպէս տամ, քոյրս, ինչպէ՞ս
տամ:

Պահարան ունին՝ վերմակ չունին,
Դարակ ունին աման չունին,
Պարտեզ կ'երթան՝ գրաստ չունին,
- Ի՞նչպէս տամ, քոյրս, ինչպէ՞ս
տամ:

Տղան լաւ է, ըսելիք չունիմ,
Խնամախօսներ գլխուս վրայ տեղ
ունին,
Յումպէտս (պարապի)երթալու
աղջիկ չունիմ,
- Չեմ կրնար տալ, քոյրս, չեմ կրնար:

Հասրէթ գաշդում էնոյ համո,
Դեսնիյ իղի թեր մեզ դաբո,
Հատչել է ապես չունի հետոբ,
Արցունք էյի հագոյ հանոբ:

Օոբ մը նոմ նը հեն թոչելու,
Անույեննի զիս չեն թողուու,
Մտրեվիս գաշդում ուխոյ ամեն էյ,
Շիյեզ ցիյեզ եա դոլ գեսսէյ:

Ամմա է'յ թուն, այլիեվ նենե,
Եասոխ չունիս ինչքան նո նե,
Աս աշխայիս ամեն թարոֆ
Քե չի դեսոմ չքո մեկ ըրոֆ:

Ըիջո գենեմ Հեջին քանո',
Խաբոյ մը օ'ն, քեվիս իգո',
Սոն դայի է ծոք չքո թոչի,
Հեվ չքո փըչե, ցեն չքո լեսվի:

Լալեն թարցուց իյ իյիեսը, Քեվոյբ
Սույփ Քեվոյբն ու Սույփ Թույոսը,
Սույփ Սայրիսը քիշդեզ գենգուն,
Սույբ Ակոփն ա փախոփ վանքուն:

Ասվաճաճնո Առաքյալնին
Թողին կացցին - է ի'նչ թ'ենին,
Հեջնօ վետոտոմ էյի լացին,
Դայանմիշ նոլ ալ չի գանցին:

Վո'յվ նոյ ցոթթիէլ քոյցոլը այլիեվ,
Քանո', ցեթթէ' էնոնց վիյիեվ,
Ան նշխայնուն հիկկիին փայիեվ
Աստո', թէ նոյ Հեջին հուսմո,
Հայասդանի մեջ գու մենձնօ...:

Հասրէթ կ'երթամ անոր համար,
Տեսնի գէթ մէկ անգամ,
Ըսես հատաչել է' հաշիս չունի,
Արցունք ըրի հագար աման:

Թէ ձագ մը ըլլամ հոն թոչելու,
Անօրեններ զիս չեն թողուր,
Միտրովս ամեն օր ուխտ կ'երթամ,
Գիշեր, ցերեկ կամ ալ տաք կ'եսօր:

Սակայն հէ'յ դուն, արես նենե,
Ինչ ալ ըլլայ արգելք չունիս,
Այս աշխարհի բոլոր կողմերը
Քու չտեսած ոչ մէկ դարակ կայ:

Աղերս կ'ընեմ Հաճըն գնա',
Խապար մը ա'ն, քովս եկու'ր,
Քսան տարի է ձագ չի թոչիր,
Հով չի փչեր, ձայն չի լսուիր:

Լալեն դարձուց իր երեսը, Գեորգ
Սուրբ Գեորգն ու Սուրբ Թորոսը,
Սուրբ Սարգիսը ծունկին զարկաւ,
Սուրբ Յակոբն ալ փախաւ վանքէն:

Աստուածածնի առաքեալներն
Թողին գացին - է ի'նչ թող ընէին,
Հաճնոյ թափած արիւնը լացին,
Դիմանալ չկրցան ալ:

Ո'հ նոր ծաթող քաղցր արես,
Գնա', ծաթէ' անոնց վրայ,
Այն նշխարներուն հոգիին բարեւ
Ըսէ', թէ նոր Հաճըն հիմա,
Հայաստանի մեջ կը մենձնայ...:

- ¹ Չեռագիր, անտիպ այս հատորը կը գտնուի Հայաստանի Հանրապետության Ազգային Արխիվին մէջ, Ֆոնտ թիւ 450, ցուցակ թիւ 2, գործ թիւ 72 համարին տակ, «Յուշեր Հաճն քաղաքի հայ ժողովրդի 1914-1920թթ. Ողբերգութիւնների մասին» մակագրութեամբ: Ան ունի 145 թերթ, հարուստ՝ լուսանկարներով: Զայն յայտնաբերած է Միծեռնակաբերդի Հայկական Ցեղասպանութեան Ինստիտուտի տնօրէն Հայկ Դեմոյեանը եւ յանձնած բանասեր Միհրան Միսնասեանին, որ իր կարգին մեր ուշադրութեան յանձնեց հատորը: Հատորը մեր տրամադրութեան տակ դրաւ Արխիվի տնօրէն Ամատունի Վիրապեանը: Այս երեքին կը յայտնենք մեր շնորհակալութիւնը:
- ² Յակոբ Պօղոսեան, *Հաճնի Ընդհանուր Պատմութիւնը Եւ Շրջակայ Գօգան-Տաղի Հայ Գիւղերը*, Հրատ. Հաճնի Հայրենակցական Վերաշինաց Միութեան Կեդրոնական Վարչութեան, Մ. Նահանգներ, Լոս Անճելէս, Քալիֆորնիա, Տպ. Պօզաճեան, 1942, էջ 635:
- ³ Ակնատեսի վկայութիւն Մանուկ Տագետեանի, որմէ քաղած ենք այս տեղեկութիւնը (հարցազրոյց՝ Պէյրութ, Փետրուար 2000):
- ⁴ «Յիշատակարան», *Հասկ*, Յունուար 1939, էջ 12: Այս երկու նիւթերուն մասին կը պատրաստենք առանձին ուսումնասիրութիւններ:
- ⁵ Պօղոսեան, էջ 771:
- ⁶ Աւելի մանրամասն տե՛ս՝ Արաքսի Գօփուշեան-Թաթուլեան, *Պետեւին*, Սան Տիեփո, Քալիֆորնիա, 2000:
- ⁷ Կը ծրագրուէր Խորհրդային Հայաստանի մէջ կառուցուող Նուպարաշէնի (Սովետաշէն վերանուանուած) թաղերէն մին կոչել Նոր Հաճն: Ծրագիրը չիրականացաւ թէ՛ւ, սակայն Երեւանի մօտակայ այլ շրջան մը վերանուանուեցաւ Նոր Հաճն 1958ին:
- ⁸ «Բարի Գալուստ», *Արարատ Օրաթերթ*, Պէյրութ, 4 Նոյեմբեր 1945, էջ 2:

FOLKLORIC JEWELS IN THE HADJIN DIALECT (SUMMARY)

ANTRANIK DAKESSIAN
adakessian@haigazian.edu.lb

The historic Armenian town of Hadjin, located in northern Cilicia, was overrun by the Kemalists in 1921. Those who survived the massacres settled in the Middle East, Greece, France and the USA.

The author brings to the limelight seven newly-discovered folkloric poems of Hadjin. The poems were written down by Harutyun Hovagimian (Dakessian), who ran a hotel in Zahle and wrote down the stories and folkloric memories of Armenians who visited him or rented a room in the hotel during summer.

These poems reflect the socio-economic conditions of the town, the difficulties of matching bride and groom, the complaints of the lonely wife whose husband had become a migrant worker, etc. Some of these poems were composed before the loss of the town to the Turks. Two poems, however, were composed in the 1930s and 1940s; they depict the agony of the Hadjintsi who misses his native town and has not seen it for decades. Nonetheless, his soul is somewhat consoled by the fact that a new Hadjin is being built in Soviet Armenia.